

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄՈՄԻԱՆՆԵՐԸ

Փարաւոն Թուֆ - Անխ - Ամոնի արքայական դամբարանին բացումէն առդին, աշխարհի ընդհանուր հետաքրքրութիւնը անգամ մըն ալ վերարծարծուեցաւ Եգիպտոսով և անոր պատմական մոմիաներով:

Մեզի, բժիշկներուս համար մասնաւորապէս, չափազանց հետաքրքրական և հրահանգիչ են այդ մոմիաները, մնացորդներ՝ նախապատմական դարերու, որոնց ախտաբանական քննութիւնները կուգան լոյս սփռել այդ օրերու բժշկական պատմութեան վրայ:

Ինչպէս յայտնի է, ըստ եգիպտական կրօնքին, հոգին կը թողուր մարմինը, բայց վերջի վերջոյ կը վերադառնար իր տեղը, այսինքն՝ մարմինին:

Այս հաւատքն էր որ ծնունդ տուաւ մոմիաներուն: Մեռնող փարաւոններու և մեծամեծներու մարմինները մեծ զգուշութեամբ զմրուեցան և պահպանուեցան, որպէսզի անոնց թափառկոտ ոգիները դային և դարձեալ հագնէին մարմնական ձորձը:

Եգիպտական մոմիաներու անաղարտ պահպանումը կ'ենթադրէ կախարդական արուեստի խորհրդաւոր գաղտնիքներ. սակայն, պէտք չէ մոռնալ նաև, որ մեծագոյն ազդակը այդ երկրի խանձող ու չոր կլիման է:

Եգիպտացի զմուտղները նախ կը հանէին մեռելին փորոտիքը, յետոյ դիակը կը թաթխէին նատրոնի բնածխատային լուծոյթի մէջ (carbonate de soude) և զանազան համեմներով կը խծկէին որովայնը: Սիրտը ընդհանրապէս կը մնար գիակին մէջ. լեարդը, թոքերը, ստամոքսը և աղիքները աղջուրուելէ ետք՝ փաթթուած վիճակի մէջ իրենց տեղերը կը դրուէին: Սղոցուկ և աւազ կը գործածուէր մարմինին ձեւը պահելու համար:

Մինչև հիմա երեսուն հազարի մօտ մոմիաներ քննուած են զանազան հեղինակներէ և բժիշկներէ:

Եգիպտական հին մոմիաներու մէջ, շատ մը կնոջական կմախքներ աջ ծղոտիքի բեկում կը ցուցնեն, հաւանօրէն գլուխը հարուածներէ զերծ պահելու ջանքով: Այս կիներէն ոմանք ոսկրակալ փայտաշերտերով մեռած են: Եւ զարմանալին հոն է, որ անոնք կը ցուցնեն վիրաբուժական աչքառու ճարտարութիւն՝ նկատելով որ անոնք կիրարկուած են ներկայ քաղաքակրթութեան մեթոտներէն շատ ու շատ տարիներ առաջ:

Բննութիւններուն համաձայն բոլոր եգիպտացի արուները թըլփատուած էին:

Յօդակաթը (goul), տեսակ մը յօդատապ, որ յատկապէս նոր հիւանդութիւն մըն է, և որ իր զոհերը ունի բարձր դասու արքայաւայել և բազմախորտիկ սեղաններու վրայ, գոյութիւն ունեցած է այդ հին դարերուն:

Փարաւոն Սիփթահի մոմիան իր թիւրոտն (club-foot) ըլլալը յայտնաբերեց. Ռամսէս Ե. ծաղկախտի սպիներ, և Չլոդ հարստութեան Ամմոն քրմուհին իր որովայնին մէջ խոշոր պալար մը ունէր: Երիկամունքի քարեր այն տոտն եւս հազուադէպ չեն եղած:

Ինչ որ մեզ շատ կը հետաքրքրէ հոս, այն է, որ Ֆրանկախտաւոր մոմիա գոյութիւն չէ ունեցած բնաւ:

Ջգոյշ հետազօտութիւններ ո'չ մէկ հետք կը ցուցնեն սիֆիլիզի, և բացայայտ է, որ հին Եգիպտացիներու մէջ այդ ախտը չէ ճարակած. մինչդեռ Ամերիկայի գիւտէն շատ առաջ Փերուի պեղումներուն մէջ գտնուած կմախքները սիֆիլիզի վարակումներ կը ցուցնեն:

Ատոնք անժխտելի ապացոյցներ են մերժելու համար վարկածը այն կարգ մը հեղինակներուն, որոնք կը նկրտին սիֆիլիզի բոյնը հին աշխարհի մէջ փնտռել:

Քոլոմպոսի ժամանակակից Լիզպոնցի բժիշկ մը իր բժշկական արձանագրութիւններով կը հաւաստէ — ինչ որ կրկին փաստ կրնայ ծառայել — թէ սիֆիլիզը առաջին անգամ երեւցաւ Պարչելոնայի մէջ (Սպանիա) Քոլոմպոսի նաւագներուն West-Indes (կղզիներ Ատլանտեանի մէջ) դարձին, և անկէ վերջ մամոզջ Եւրոպան բռնկեցուց:

Գալով իրական բորոտութեան (leprosy), որ կը յիշուի աստուածաշնչական օրերուն, չափազանց կասկածելի է: Հին Հրեաներու բորոտութիւնը, որուն շատ անգամ կ'ակնարկուի Ս. Գրոց մէջ, բոլորովին տարբեր հիւանդութիւն մըն էր ու սխալ ախտաճանաչուած:

Հաւանաբար Հին Կտակարանի ճերմակ բորոտութիւնը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ leukoderma (սպիտակամորթութիւն կամ psoriasis, որոնք չիթթուած են բուն բորոտութեան (leprosy) հետ, որ քանդիչ ու մահացու, և ապականաբար ախտ մըն է: Մինչդեռ միւսները անփնաս են բոլորովին:

Այսպէս հնախօսական պրպտումները կը վերակազմեն կեանքը, սովորութիւնները, գործերը բոլոր հին ժողովուրդներուն և մեզի կուտան կենդանի ու ճշգրիտ պատկերը այն կեանքին, որ ապրեցան անոնք, իբրեւ միս ու արիւն:

Բժշկութեան պատմութեան մէկ մասն է, զոր կը տեսնենք հնախօսութեան փոշիներուն և դարերու խաւարին ընդմէջէն:

ԲԺ. Գ. ՍԵՐՈՐԵԱՆ